

“ทิศทางแพทย์แผนไทย กับความอยู่รอดในระบบ แข่งขันแบบเสรี”¹

Special Speech By Prof. Prawase Wasi, M.D.²

Title “Trend of Thai Traditional Medicine
and the survival on the era of free
competitive system”

ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์ประเวศ วะสี
Prof. Prawase Wasi, M.D.

ท่านรองอธิการบดีและหมอดีมีคุณธรรมทั้ง 4 ท่าน หมอดีมีคุณธรรมอื่นๆ เต็มห้อง คือการทำพิธียกย่อง การยกย่องไม่ได้แปลว่าเป็นคนดีมีคุณธรรมเท่านั้น แต่เป็นสัญลักษณ์ เพื่อเชิดชูท่านทั้งหลายทุกๆ ท่าน ผมขอแสดงความยินดีกับมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ได้ทำเรื่องที่ดีๆ เช่นนี้สำหรับผมเอง ถือว่าเป็นศีลธรรมพื้นฐาน ศีลธรรมพื้นฐานคือเคารพคุณค่าของความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะของคนเล็กคนน้อย คนยาก คนจน การยกย่องให้เกียรติกับชาวบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นเรื่องศีลธรรมพื้นฐาน ถ้าปราศจากศีลธรรมพื้นฐาน ประเทศมีความเจริญอย่างแท้จริงไม่ได้ ท่านทั้งหลายลองคิดดูว่าการเคารพศักดิ์ศรีคุณค่าความเป็นคนของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มันเป็นพื้นฐานของสิ่งที่ดีทั้งปวง เป็นพื้นฐานของประชาธิปไตยใช้หรือไม่ เรามีประชาธิปไตย เพราะเราเคารพคุณค่าของคนทุกคน เรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิสตรี สิทธิเด็ก การพัฒนาที่ถูกต้อง ต้องพัฒนาโดยเคารพศักดิ์ศรีคุณค่าความเป็นคนของทุกคน ที่ตรงนี้เอง ฟังดูเหมือนเป็นเรื่องยาก เป็นนามธรรม แต่จริงๆ แล้วไม่ยาก มีรูปธรรมปฏิบัติได้ ถ้าเราถือว่าฐานความรู้อยู่ในตัวคน จากประสบการณ์ จากการทำงานของเขา คนทุกคนทั้ง 63 ล้านคน กลายเป็นคนมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี ถ้าเราถือว่า ฐานความรู้มีอยู่ในตำราเท่านั้น คนบางคนไม่มี มีบางคนท่องตำราได้เท่านั้นที่มีเกียรติ ชาวบ้านทั้งหมดไม่มีเกียรติ ระบบการศึกษาของเราทั้งระบบ ผมต้องขอประทานโทษที่พูด

¹เนื่องในการประชุมวิชาการ “การแพทย์แผนไทย ภูมิปัญญาของแผ่นดิน” โดยวันที่ 16 มกราคม 2547
โดยศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์ประเวศ วะสี

²The annual meeting on Thai Traditional Medicine: Collective Thai Wisdom At Ramkhamhaeng University,
16 January 2004.

รุนแรงชนิดหนึ่ง ระบบการศึกษาของเราทั้งหมดเป็นระบบที่ทำลายศีลธรรมพื้นฐานโดยสิ้นเชิง เพราะว่าเมื่อคนเข้าสถาบันระบบการศึกษา จะรู้สึกว่าสถาบันมีเกียรติ ชาวบ้านไม่มีเกียรติ สถาบันมีเกียรติ ชาวบ้านไม่มีเกียรติ ซ้ำๆ อยู่อย่างนี้ ชาวบ้านเช่นคนขายกล้วยเตี้ยๆ ช่างผสมปูน คนขายของชำ จะมีเกียรติได้อย่างไร ไม่เคยมีเกียรติ ในสังคมนี้ คือ การขาดศีลธรรมพื้นฐาน เพราะฉะนั้นตรงนี้จึงคิดว่า เป็นเรื่องที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง การพัฒนาเราจะต้องว่าสักแต่พัฒนาไม่ได้มีทั้งสัมมาพัฒนา และมีฉาพัฒนา ถ้าการพัฒนาเป็นมีฉาพัฒนาแล้วจะไปสู่ความยากลำบาก เข้าไปสู่ความวิกฤติหมด แล้วโลกทั้งโลก ขณะนี้เป็นมีฉาพัฒนา เพราะเป็นการพัฒนาที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง ไม่ใช่แปลว่า เงินไม่สำคัญ แต่สำคัญ เอาเป็นตัวตั้งไม่ได้ ต้องเอาคนเป็นตัวตั้ง ถ้าเอาเงินเป็นตัวตั้งแล้ว ในที่สุดมันจะทำลายจิตใจ ทำลาย วัฒนธรรม ทำลายสิ่งแวดล้อม แม้แต่ทำลายประชาธิปไตย ทำลายคุณค่าต่างๆ เงินเพื่อเงิน มีใช้เงิน เพื่อคน เพราะฉะนั้นเราจะเห็นว่าทั่วโลกขณะนี้วิ่งเข้าสู่ความวิกฤติขึ้นเรื่อยๆ เต็มไปด้วย ความขัดแย้ง ความรุนแรง ในศตวรรษที่แล้ว คนตายเพราะสงคราม 200 ล้านคน ทำนองนี้ก็ดู คนแต่ละคนมี คุณค่าและคน 200 ล้านคน ต้องตายไป เพราะความยากจนและความอยุติธรรมในสังคม มีมากกว่า นั้นหลายเท่า มากกว่า 200 ล้านนั้นหลายเท่า เพราะมีฉาพัฒนา อเมริกาซึ่งเปรียบประดุจสวรรค์ เดียวนี้ทุกคนตกอยู่กับความกลัว ไม่รู้อะไรจะเกิดขึ้น ลูกไปโรงเรียนไม่รู้จะเกิดการยิงที่โรงเรียนหรือเปล่า มันมีความรุนแรง และความขัดแย้งทั่วไปหมดเพราะมีฉาพัฒนา ที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง ขณะนี้เงินจำนวน มหาศาลที่วิ่งรอบโลกด้วยความเร็วของแสง เพียง 0.2 % เท่านั้น ที่ทำหน้าที่ทางเศรษฐกิจ อีก 99.8 % ไม่ได้ทำหน้าที่ทางเศรษฐกิจ เกิดการกระจุกตัว คือคนอเมริกาเพียง 200 คน มีทรัพย์สินมากกว่าคน อีก 2,000 ล้านคนในโลก ถ้าเอาเงินเป็นตัว ตั้งนั้นจะเป็นการกระจุกตัว เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน ถ้าเอาเงินเป็นตัวตั้ง ทุกจังหวัดไม่มีเกียรติ ทุกจังหวัดเป็นบริวารของกรุงเทพฯ กรุงเทพฯจะเป็น บริวารของนิวยอร์ก ของลอนดอน ของโตเกียวจะเกิดอย่างนั้น แต่ถ้าเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง ทุกชุมชน ทุกท้องถิ่นมีเกียรติหมด ไม่มีใครเหนือใคร วัฒนธรรมคือ วิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มคนที่สอดคล้อง กับสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ คือวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ คนเอสกีไม่ ที่อยู่ขั้วโลกกับคนที่อยู่ทะเลทราย จะมีวิถีชีวิตไม่เหมือนกัน ก็ต้องมีวิถีชีวิตที่อยู่รอดได้ คนที่ขั้วโลก ที่ทะเลทราย ที่เชียงใหม่ ที่เชียงราย ที่สตูล ที่สงขลา ที่ไหนๆ ไม่เหมือนกันแต่ว่าจะเป็นที่ไหนก็แล้วแต่ มนุษย์จะเรียนรู้จากการสังเกตธรรมชาติให้อยู่ได้ และสั่งสมภูมิปัญญาเหล่านั้น กลั่นกรองและเลือกใช้ เลือกใช้ถ่ายทอดกันมา เป็นวัฒนธรรม ที่วัฒนธรรมจะหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างในวิถีชีวิตร่วมกัน การมีคุณค่าร่วมกันก็เป็นวัฒนธรรม การมีความเชื่อร่วมกันก็เป็นวัฒนธรรม การทำมาหากินที่ สอดคล้องกับภูมิประเทศ ที่ผู้คนคุ้นเคยชำนาญเรื่องนั้นก็เป็นวัฒนธรรม สุนทรียกรรมต่างๆ ขนบธรรมเนียมประเพณี การรักษาตัวก็เป็นวัฒนธรรม เพราะฉะนั้นการแพทย์แผนไทยก็เป็น วัฒนธรรมไทย การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง ไม่ใช่เอาเศรษฐกิจเป็นตัวตั้ง ไม่ได้แปลว่า เศรษฐกิจไม่สำคัญ แต่ภายในวัฒนธรรมมีเศรษฐกิจอยู่ในนั้น แต่เป็นเศรษฐกิจเพื่อการอยู่ ถ้าการพัฒนาเอาเศรษฐกิจเป็นตัวตั้งแล้วไซ้จะนำไปสู่วิกฤติอย่างที่เป็นอย่างนี้ เพราะเศรษฐกิจหมายถึงเงิน ถ้า

เอาเงินเป็นตัวตั้ง ต้องเอาการอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้ง ถ้าเราเอาอย่างอื่นเป็นตัวตั้งไปสู่ความผิดพลาด ต้องเอาการอยู่ร่วมกัน มนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ อยู่ร่วมกันเป็นต้น ถ้าเราเอาเงินเป็นตัวตั้งก็ดี ถ้าเราเอาวิชาความรู้เป็นตัวตั้งก็ดี ก็จะทำให้ตัวเองทั้งสิ้น ศาสนาเป็นตัวตั้งก็ดีก็ทำให้ตนเอง ต้องเอาการอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้ง ต้องจับประเด็นตรงนี้ถ้าเอาอย่างอื่นเป็นตัวตั้งแล้วจะผิดพลาดหมดทั้งสิ้น การอยู่ร่วมกันจะต้องเรียนรู้ว่าสิ่งต่างๆ เปลี่ยนไป จะเปลี่ยนไปอย่างไรก็แล้วแต่เราเรียนรู้เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้ ตรงนี้มีความจำเป็นที่ต้องทำความเข้าใจ เราอย่าสักแต่พัฒนาพัฒนาไปเรื่อย ๆ ถ้ามันเป็นมิจฉาพัฒนาแล้วเราเข้าไปสู่ความลำบาก เข้าไปสู่ความยุ่งยาก การพัฒนาต้องเป็นสัมมาพัฒนา ตัวสัมมาพัฒนานั้นมีโครงสร้าง โครงสร้างของกรรมพัฒน์ซึ่งคล้ายรูปเจดีย์ ฐานของพระเจดีย์คือวัฒนธรรม คือการอยู่ร่วมกัน ตรงยอดของพระเจดีย์ คือ ศาสนธรรม คือความดี คือการเข้าสู่จุดสูงสุด ฉะนั้นการพัฒนาตัวพระเจดีย์ ถ้าเรามีฐาน เรามียอด ตรงตัวองค์เจดีย์ จะทำอย่างไรก็ได้ เพราะเรามีฐาน มียอดกำกับอยู่ เพราะฉะนั้นการแพทย์แผนไทยที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง มาจัดสัมมนาขึ้นและจัดยกย่อง หมอดีมีคุณธรรมขึ้นในวันนี้ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสัมมาพัฒนา เพราะเป็นเรื่องของวัฒนธรรมเป็นเรื่องของวิถีชีวิตร่วมกัน

เรื่องการแพทย์แผนไทยในโลกาภิวัตน์ ถ้าเราดูไปในโลกาภิวัตน์ ซึ่งวิ่งไปสู่การทำลายอย่างสูงนี้ จะเห็นแนวโน้มว่าผู้คนทั่วโลกหันมาสนใจวัฒนธรรมมากขึ้น มากขึ้นเรื่อยๆ ในสหรัฐอเมริกามีคนหนึ่งชื่อพอลเลย์ได้ทำการสำรวจคนอเมริกันต่อเนื่องกันมาหลายปีพบว่าคนอเมริกันแบ่งเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ กลุ่มที่ 1 เป็นพวกทันสมัยมีประมาณ 100 ล้านคน กลุ่มที่ 2 เป็นพวกประเพณีนิยม (Traditional list) มีประมาณ 50 ล้านคน แต่ว่ามีกลุ่มที่ 3 กำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เรียกว่าเป็นพวกสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม เรียกว่า พวก Cultural creative ตอนสำรวจมี 40 ล้านคนและกำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว พวกสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมนี้เป็นพวกมัชฌิมาปฏิปทา คือไม่รังเกียจเรื่องของใหม่ ไม่รังเกียจ เรื่องประเพณีนิยม แต่สนใจ เรื่องของมนุษย์ สนใจเรื่องสิทธิสตรี สนใจเรื่องจิตใจ สนใจเรื่องวัฒนธรรม กำลังมีมากขึ้นเรื่อยๆ ทั่วโลก การแพทย์ทางเลือก กำลังเป็นกระแสใหญ่ ในสหรัฐอเมริกา ไปดูมีหนังสือเต็มไปหมด เรื่องการแพทย์ทางเลือก สถาบันวิจัยสุขภาพแห่งชาติที่เรียกว่า N.I.H. ของอเมริกามีหน่วยงานวิจัยเรื่องการแพทย์ทางเลือก เพราะเขาบอกประชาชนไปใช้อย่างนี้แล้วเราไม่สนใจอย่างนี้จะใช้ได้หรือ เขาก็ตั้งหน่วยวิจัยแพทย์ทางเลือกขึ้น ในประเทศไทยเองก็มีความก้าวหน้ามีการตั้งกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยฯ ขึ้น ซึ่งแต่ก่อนไม่มี มีอายุรเวทวิทยาลัยเดิมก็ไปคุยเขี่ยหากินเอง อยู่ทีวัดบวรนิเวศน์บ้าง ขณะนี้คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ซึ่งเป็นคณะแพทย์เก่าแก่ที่สุด และใหญ่ที่สุด ได้รับวิทยาลัยอายุรเวทเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยหลายแห่งกำลังเริ่มตั้งสถาบันวิจัยหรือว่าเป็นคณะเกิดขึ้น เช่น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยรามคำแหงเองกำลังคิดจัดตั้ง เป็นแนวโน้มที่เห็น เพราะฉะนั้น มหาวิทยาลัยไม่ต้องพูดถึง ความมั่งคั่งหรืออะไร มันเป็นแนวโน้มที่กำลังดีมากขึ้น สำหรับการแพทย์แผนไทย ถ้าเรามองเรื่องนี้ให้จริงๆ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ไม่ต้องพูดถึงชีวิต พูดถึงสุขภาพ

อะไร พูดถึงเรื่องเศรษฐกิจก็ได้ จะเป็นตัวที่ทำให้ฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ ถ้าเราจับเรื่องนี้ให้ดีๆ ผมจะยกตัวอย่าง คิดมาเร็วๆ สัก 10 เรื่อง ถึง 11 เรื่อง ที่น่าจะเกิดขึ้น

ประการที่ 1 ควรมีการตั้งศูนย์การแพทย์แผนไทยในทุกตำบล แต่ไม่ใช่ของทางราชการ ไม่ใช่กระทรวงสาธารณสุข ประชาชนตัวเอง ชุมชนตัวเอง ไม่ใช่งบประมาณของรัฐบาล แต่ว่าตั้งได้ทุกตำบล เคยไปดูมาที่จังหวัดน่าน ไปดูที่ศูนย์การแพทย์แผนไทย ตั้งที่ตำบล ทำสามเรื่อง คือ 1. การนวดแผนไทย คนชอบคลายความปวดเมื่อย ความดัน ลดความเครียด มีคนนิยมมาก คราวนี้คนในเมืองมากขึ้นมาก จะลดการสั่งยาแก้ปวด สั่งยากล่อมประสาทจากทางต่างประเทศลง ถ้าเรามีทุกตำบล ท่านทั้งหลายลองนึกดู มันจะประหยัดเงินเท่าไร และช่วยคนเท่าไร เรื่องที่ 2 การประคบด้วยสมุนไพร ถ้าท่านทั้งหลายไปถูกนวดก็ดี การประคบก็ดี อยากรู้ก็ต้องดีขึ้นแน่ๆ เพราะว่ามันมีการสัมผัสและคุยกันกะหงอกกะหนิง มีการใช้เวลา ท่านลองนึกภาพไป ถ้าท่านไปหาผมที่ศิริราช ผมอาจจะใช้เวลาไม่ถึง หนึ่งนาที่ คนมันเยอะ บางทีคนไข้อยากจะเล่าอะไร ไม่ได้เล่าอะไร คนไข้มองจับชีพจรฉันหน่อย หมอไม่มีเวลาจับ เพราะคนไข้มีมากมาย ท่านทั้งหลายเคยเป็นเด็ก เวลาเราไม่สบาย เวลาแม่เอามือมาโอบกอด บอก โอ้ ลูกเป็นอย่างไรบ้าง ลูกค่อยยังชั่วหรือยัง มีการบีบนวดคุยกัน เห็นอกเห็นใจกัน ยิ่งฟังก็ต้องดีขึ้น เพราะว่าการที่โรคหายนี้ อันนี้มีการวิจัยในอเมริกา มีเอกสารอยู่ที่วุฒิสภาของอเมริกา การที่โรคหายไปถึง 20 % หายเพราะเทคโนโลยี ที่เรียกว่า เทคโนโลยีที่ทันสมัยกว่า 80 % หายเพราะเหตุอื่น หายเพราะหายเอง หายเพราะเห็นอกเห็นใจกันหายเพราะอย่างนั้นอย่างนี้ เพราะฉะนั้นการนวดการประคบนี้ อยากรู้ก็ต้องดีขึ้น เพราะว่าเป็นเรื่องของจิตใจ ในเรื่องของการเห็นอกเห็นใจด้วยต่างๆ ได้คุยกัน เรื่องที่ 3 การขายยาสมุนไพร ที่พิสูจน์แล้วว่า มีประโยชน์ สมมุติ มีสัก 20 ขนาน เริ่มต้นทำแค่นี้ ทุกตำบล ท่านทั้งหลาย และชาวบ้านทำไม่มีการขาดทุน ชาวบ้านทำมาอยู่แล้วไม่มีการขาดทุน ชาวบ้านได้บาท สองบาทไม่มีการขาดทุน แต่ถ้าไปเอาคนจบปริญญาตรี ไปทำเดี่ยวเดี๋ยวก็ขาดทุน เพราะเงินเดือนสูง แต่ถ้าชาวบ้านทำเองไม่มีการขาดทุนเลย เพราะฉะนั้นตรงนี้กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยฯ ต้องส่งเสริมให้ตั้งขึ้นทุกตำบล เพราะได้ชาวบ้านอยู่ใกล้บ้านแล้วก็เศรษฐกิจดีขึ้น เพราะรายได้ดีขึ้นมาก แล้วก็ไปกระตุ้นขายสมุนไพร ท่านทั้งหลายลองนึกดู ทุกตำบลก็ไปกระตุ้นการปลูกสมุนไพร กระตุ้นการทำยา ชาวบ้านก็มีรายได้ที่ดีขึ้น อันนั้นเป็นประเด็นที่ 1 น่าจะทำได้ทันที ไม่ต้องอาศัยงบประมาณ เพราะอาศัยงบประมาณนั้นลำบากมาก แล้วอย่างนี้ทำได้ทันทีทั่วประเทศ

ประการที่ 2 จัดทำยาสมุนไพร เป็นยาสามัญประจำบ้าน อาจจะมีสัก 20 ขนาน ประกาศให้รู้ตรงนี้ จะมีความหมายมาก ยาหลายอย่างให้ผลดีกว่า ยาแผนปัจจุบัน เช่น ขมิ้นชัน แก้ปวดท้องดีกว่าอะลัมมิลค์ อันนี้พิสูจน์มาแล้วทำวิจัยคู่กันมาพร้อมอะลัมมิลค์ แก้ปวดท้องได้ 85 % ขมิ้นชันได้ 95% ชะงัดมาก แล้วทำไมจึงไม่เป็นยาที่อยู่บนบ้านทุกบ้าน เพราะทุกบ้านมีการปวดท้อง เสียดท้อง ถ้าทุกบ้านทั้งประเทศมีขมิ้นชันประจำบ้านอยู่ จะมีการกระตุ้นการปลูกขมิ้นชันเท่าไร ชาวบ้านจะได้รายได้เท่าไร เอามาทำยา ชาวบ้านกระตุ้นเศรษฐกิจตรงนี้ แล้วตัวอื่นๆ อีก ประมาณ 20 ตัว อันนี้ก็จะประหยัดการที่ประเทศไทยจะไปซื้อยาจากต่างประเทศ และไปกระตุ้นรายได้ของชาวบ้านอย่างมหาศาล เรื่อง

การนวด ตอนผมเด็กๆ ผมอยู่เมืองกาญจน์ มีป่าคนหนึ่งแกตาบอด แกเป็นหมอนวด มีคนเรียกแกตาบอดยังมีรายได้เห็นไหม ถ้าเรานิยมวัฒนธรรมของเรา ตาบอดยังมีรายได้ ถ้าไปนิยมต่างประเทศหมด เขาก็โกงเงินเราไปหมด พวกเราก็ไม่มีรายได้ คนพิการก็ไม่มีรายได้ ทั้งหมดมันเป็นมิฉาพัฒนา

ประการที่ 3 อาหารไทย อาหารไทยที่จริง คือสมุนไพร กระเทียม ตะไคร้ ใบมะกรูด พริกไทย กระเทียม เหล่านี้ เป็นสมุนไพรทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นอาหารไทย ก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของการแพทย์เภสัชกรรมไทย เป็นอาหารสุขภาพชัดเจน โรคที่ฝรั่งเป็นแล้วตายมากที่สุด ก็คือเลือดแข็งตัวจับกันเป็นลิ่มในหลอดเลือด แล้วไปอุดตันเส้นเลือด ในเส้นเลือดหัวใจ ไปอุดหัวใจ ไปอุดสมอง ไปอุดปอด ไปอุดที่ไหนก็เป็นสาเหตุการตายอันดับหนึ่งของฝรั่ง แล้วคนไทยเมื่อก่อนเกือบไม่มีเลย ผมเองเป็นโลหิตแพทย์ ผมเรียนที่อเมริกา เรียนกับครูที่ทำงานเรื่องนี้ เขาบอกว่าเรื่องนี้เป็นเหตุการณ์ อันดับหนึ่งของคนตะวันตก ผมบอกว่า คนไทยไม่เคยเป็น เขาก็ตกใจ ทั้งนี้เพราะอาหารไทยและต่อมาก็ปรากฏว่าเป็นความจริง อาหารไทยจะไม่ค่อยเกิดการแข็งตัวของเลือดเพราะมีสารห้ามไม่ให้เป็นอย่างนั้นหอม กระเทียม ห้ามการจับกลุ่มของเกร็ดเลือด ที่ทำให้เกิดการแข็งตัวขึ้น พริก ได้พิสูจน์ด้วยการวิจัยว่าไปละลายลิ่มเลือด พอเริ่มเกิดก็ละลายเสียแล้ว ถ้าไม่มีอะไรละลายจะจับตัวเป็นก้อนใหญ่แล้วก็ไปอุดตันเป็นต้น ดังนั้นสารอะไร ตะไคร้ทำอะไร ขมิ้นทำอะไร พริกทำอะไร เราเอาความรู้นี้ดึงมาแล้วจะได้เห็นคุณค่าของอาหารไทย ไม่อย่างนั้น คนหนุ่มสาวหันไปกินพิซซ่า กินเคนด็อกกี กินไฟรซิกเกน อะไรต่างๆ นี่แต่จะไปกินเป็นคุณค่า เขากินเป็นคุณค่านี้ คิดว่ากินข้าวแกงดีกว่า ข้าวแกงมันดำมาก กิน เคเอฟซี พิชซ่า ดูว่าสูง เพราะนิยมวัฒนธรรมของเขา ใครได้วัฒนธรรม คนนั้นได้เศรษฐกิจ วัฒนธรรมกับเศรษฐกิจมันเชื่อมโยงกันอยู่ ที่นี้อาหารไทย มันมีคุณค่ามากกว่า เวลาผมไปบรรยายที่หัวหิน ที่พัทยา ผมไปแต่เช้า ผมจะไม่กินข้าวที่โรงแรมที่ประชุม ผมจะแวะข้างทางกินข้าวแกง ราคาถูกแล้วยังมีประโยชน์ต่อสุขภาพมากกว่า ตรงนี้เราต้องเอาความรู้ ดึงความรู้มาให้คนไทยเข้าใจถึงคุณค่าของอาหารไทย ขณะนี้อาหารไทยก็เป็นโชคดีของคนไทยที่เป็นอาหารที่ติดอันดับโลก อาหารของโลกที่ติดอันดับโลกมี 5 อย่าง อาหารฝรั่งเศส อาหารอิตาลี อาหารญี่ปุ่น อาหารจีน อาหารไทย นอกนั้นไม่มี จะบอกว่าอาหารเวียดนาม อาหารอะไรก็ไม่ติด อาหารไทยนั้นติดอันดับ 1 ใน 5 ของโลก ตรงนี้ถ้าเราใส่ความรู้เข้าไป ด้วยจะได้เปรียบ คนชอบอยู่แล้ว แล้วก็ไปช่วยเขาด้วย อย่างฝรั่งกินอาหารฝรั่ง ฝรั่งเขา จะเป็นมะเร็งมาก เขาจะเป็นโรคหลอดเลือดมาก เป็นโรคหัวใจมาก ถ้าเขากินอาหารไทย สุขภาพเขาจะดีขึ้น ดังนั้นตรงนี้มันเป็นโชคดีของคนไทย อยู่ที่เราสร้างความเข้าใจ สร้างคุณค่าตรงนี้ให้มากขึ้น นั่นเป็นเรื่องที่ 3 แล้วก็เรื่องเศรษฐกิจของเรา ลองนึกภาพตามที่ผมพูดนี้ พูดถึงด้านเศรษฐกิจ ถ้าเราทำตรงนี้ให้เต็มที่ ผมว่าพื้นตัวทางเศรษฐกิจ เศรษฐกิจไทยจะฟื้นตัวและยังยืนด้วยวัฒนธรรมไทย

ประการที่ 4 เรื่องการฟื้นฟูสุขภาพด้วยแผนไทย ขณะนี้คนกำลังนิยมเรื่องสุขภาพ เรื่องสปา อะไรต่างๆ แผนไทย ก็มีเรื่องอย่างนี้ เราผนวกเข้าไปได้ เป็นธรรมชาติบำบัด ธรรมชาติบำบัด สมุนไพร อะไรต่างๆ กำลังเป็นกระแสนิยมอะไรต่างๆ เหล่านี้ขึ้น ก็ควรจะทำเรื่องนี้เพื่อที่จะให้เป็นบริการประชาชนแล้วเป็นเรื่องทางเศรษฐกิจด้วย

ประการที่ 5 เรื่องสมาธิกับสุขภาพ เรามีมาแต่ดั้งเดิม ตอนหลังเราทอดทิ้งไป เราเห็นว่าเวลาเราเจริญสติ เจริญสมาธิ สุขภาพจะดีมาก ชีวิตจะไม่ค่อยเจ็บป่วย สำหรับคนทำสมาธิ จะอายุยืนและภูมิคุ้มกันจะขึ้นสูง อันนี้พิสูจน์แล้วทางวิทยาศาสตร์ เราเจริญสติเจริญสมาธิ ภูมิคุ้มกันขึ้น ภูมิคุ้มกันขึ้นนั้นมันป้องกันโรคติดเชื้อ ป้องกันมะเร็ง เพราะเซลล์มะเร็งนั้นมันเกิดขึ้นในร่างกายเราทุกวัน แต่เราไม่เป็นมะเร็ง เพราะเรามีภูมิคุ้มกันที่ทำลายเซลล์มะเร็งที่เกิดขึ้น ถ้าภูมิคุ้มกันใครดีก็จะเป็นมะเร็ง แต่ถ้าภูมิคุ้มกันต่ำ ก็จะเป็นมะเร็ง คนสมัยนี้เครียด พอเครียดภูมิคุ้มกันมะเร็งก็ต่ำ ดังนั้นการเจริญสติ เจริญสมาธิให้ประโยชน์หลายอย่างทำให้สุขภาพดี ทำให้อายุยืน ทำให้เจอความสุขที่ไม่เคยเจอ เวลาจิตใจสงบทำให้มีความสุขเหลือหลาย เกิดขึ้นและเป็นพื้นฐานของเรามาแต่เดิม อยู่แล้ว เดียวนี้ก็ยังมีความสุขอยู่ สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติบอกมีศูนย์สอนวิปัสสนากรรมฐาน ขณะนี้ประมาณ 500-700 ศูนย์ ถ้าเข้าใจเห็นคุณค่าก็เพิ่มขึ้นได้ ผมคิดว่า กรรมฐานควรเป็นวิถีชีวิตของคน ที่น่าดีใจ สำนักงานพุทธศาสนาเสนอคณะรัฐมนตรี ว่าให้ข้าราชการไปฝึกกรรมฐานได้โดยไม่ถือเป็นวันลา เพราะฉะนั้น คิดว่าภายใน 1 ปี จะมีข้าราชการประมาณ 300,000 คนไปฝึกกรรมฐาน ซึ่งจะช่วยให้เรื่องสุขภาพ นอกจากนั้นจะช่วยเรื่องอื่นๆ และในที่สุด ผมใช้คำว่าปฏิวัติเงียบ quiet revolution ทำเรื่องการปฏิวัติเงียบคือไม่ได้ไปทำอะไร ไม่ได้ไปเข่นฆ่าใคร ทำเรื่องดีๆ ให้เกิดขึ้น สนับสนุนคนได้เรื่องเรียนรู้ ทำเรื่องดีๆ ได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์แทนการแย่งชิงกัน ทำเงินมากที่สุด ทอดทิ้งกัน ทำอะไรดีๆ ให้เกิดขึ้นให้ขยายตัวให้เต็มประเทศ ในที่สุดจะเป็น สังคมพัฒนา มีการพัฒนาชีวิตที่ถูกต้อง พัฒนาสังคมที่ถูกต้อง ดูแลสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง เกิดขึ้น ในบ้านเมืองของเราเพื่อความร่วมมือเป็นสุข การปฏิวัติไม่ได้แปลว่าไปฆ่าใคร ไปใช้ความรุนแรง ปฏิวัติหมายถึงการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดและเปลี่ยนคุณค่าอันคือการปฏิบัติ การใช้ความรุนแรง แต่ว่าไม่ได้เปลี่ยนวิธีคิดไม่ได้เปลี่ยนคุณค่าไม่ใช้การปฏิบัติ เป็นเพียงความความรุนแรงเท่านั้น ฉะนั้นการปฏิวัติไม่ได้ แปลว่าความรุนแรง แต่หมายถึงการเปลี่ยนวิธีคิด เปลี่ยนคุณค่าใหม่ เปลี่ยนวิธีคิดเข้าใจเรื่องธรรมชาติ เข้าใจความสำคัญของคนทุกคน ซึ่งเป็นศีลธรรมพื้นฐาน เข้าใจวัฒนธรรมต่างๆ มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความช่วยเหลือกันอย่างที่ท่านทั้งหลายเป็นเรื่องหมอบ้าน รักชาติ รักชาติ ไม่เอาเงิน แต่ตรงข้ามกับการแพทย์บางชนิดเอาเงินเป็นแสนเป็นล้าน มันต่างกัน เพราะฉะนั้นในข้อ 5 เรื่องสมาธิ การเจริญสติ วิปัสสนากรรมฐานกับสุขภาพเป็นเรื่องสำคัญ แล้วเป็นเรื่องราคาถูกมาก ถ้าพูดเป็นภาษาอังกฤษ health at low cost เป็นสุขภาพราคาถูก ควรจะส่งเสริมขึ้น

ประการที่ 6 เรื่อง การตายอย่างมีศักดิ์ศรี (Hospice) ตอนนี้ทั่วโลกกำลังพูดกันมาก หมายถึงว่าคนที่แก่แล้วในช่วงสุดท้ายของชีวิต เป็นเส้นเลือดแตกในสมองบ้าง เป็นโรคมะเร็งบ้าง เป็นคนที่กำลังจะตาย ขอให้ตายอย่างมีคุณภาพ ตายอย่างมีศักดิ์ศรี ไม่ใช่ตายอย่างด้วยความทุกข์ทรมานและราคาแพง ในสหรัฐอเมริกา ช่วง 6 เดือนสุดท้ายของชีวิต ค่าใช้จ่ายใช้เป็นค่าดูแลรักษาทางการแพทย์ประมาณ 7.5% ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด ซึ่งก็ไม่รอดแล้ว เพราะว่าเป็นช่วงสุดท้ายของชีวิต แต่ได้อัดฉีดเทคโนโลยีเข้าไป ใช้เงินเข้าไปแต่ก็ตายเหมือนกัน เขาเรียกว่ายืดชีวิต prolong life แต่บางคนบอกไม่ใช่ยืดชีวิตแต่เป็นการยืดความตาย ยืดความตายให้ยาวนานมากขึ้นอีก แต่ใช้เงินมากเหลือเกิน

ขณะนี้ในอเมริกาเกิดอย่างนี้ ภรรยาผมมีเพื่อนที่ศูนย์ควบคุมโรคที่แอตแลนต้าในอเมริกา สามิเขาเป็นมะเร็งเขาบอกสามิเขาตอนสุดท้าย ที่นั่นเขามีศูนย์ที่บอกวาระสุดท้ายของคน แล้วเลือกได้ว่าจะใช้แพทย์แผนอะไรก็ได้ ใช้การบำบัดทางจิตวิญญาณที่พอใจได้ ตรงนี้เกี่ยวกับความตาย เดียวนี้เข้าโรงพยาบาลใส่ท่อใส่อะไรหมด ครั้งโบราณผมทันเห็นย่าผมอายุ 80 กว่า เวลาท่านป่วยตอนสุดท้ายนี้เขาไปนิมนต์พระมาสวดโพชฌง ท่านทั้งหลายเคยเห็นไหมครับในพระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าประจวบให้พระมาสวดโพชฌงหาย เราต้องรู้จักโพชฌงว่า คืออะไร ตอนผมเป็นเด็กนักเรียนอยู่เมืองกาญจน์วันหนึ่งผ่านบ้านคนกำลังจะตาย เข้าใจว่าเป็นมาลาเรีย เมื่อก่อนมาลาเรียขึ้นสมองมีมาก ภรรยา กำลังนั่งบอก อะระหัง อะระหังนะ อะระหังนะ ยายผมเองอายุ 85 ไม่เห็นเป็นโรคอะไร แต่ท่านบอกว่าข้าพ้อแล้วไว้ย ข้าพ้อแล้วไว้ย ท่านก็กำหนดให้ตัวเองตายได้ โดยหยุดการกินแล้วก็เจิบๆ นอนเจิบๆ ผมก็ไม่พาไปโรงพยาบาล ตอนนั้นผมเป็นหมอมแล้ว ผมก็ไม่พาไป เพราะท่านเลือก อย่างนั้น เพราะสงบ ไม่มีใครเดือดร้อน หน้าผมคนหนึ่ง คือลูกของยายอายุ 80 กว่าทำกรรมฐานมานาน วันหนึ่ง เป็นอัมพาตครึ่งซีก แต่หน้าตายิ้มแย้ม ท่านพูดเย้ยว่า “ความตายนั่นหรือ เชิญเลยจะมานั้นไหนก็เชิญเชิญตามสบาย” ลูกหลานก็สบายใจ ถ้าคนป่วยเดือดร้อนมาก ลูกหลานก็มีความทุกข์ไปด้วย เรื่องการตายอย่างมีคุณภาพ ผมคิดว่าเป็นเรื่องใหญ่ถ้าเราทำให้ดี หนึ่ง มันจะประหยัด สอง ลดการทุกข์ทรมาน ลดการสูญเสียทางเศรษฐกิจ แล้วทำให้การตายที่มีศักดิ์ศรีมีคุณภาพ มีความศักดิ์สิทธิ์ นั่นเป็นเรื่องใหญ่ ถ้าคนตายในโรงพยาบาล ไม่มีศักดิ์ศรี ไม่มีความศักดิ์สิทธิ์ ไม่มีอะไรเลย มันอยู่กับท่อ ผมเองอยู่ในโรงพยาบาลวันหนึ่งเดินไปเห็นผู้หญิงคนหนึ่งกำลังร้องไห้ ได้ไปถามว่าเป็นอย่างไร เขาบอกว่า สามิเขาพึ่งตาย แต่ตอน สามิเขาจะหลับ เขาอยากจะไปจับมือสามิเขาไว้ หมอก็ไม่ให้เข้าไป เขาบอกว่าเข้าไปกะกะ เกะกะเพราะหมอมจะใส่โน้นใส่นี้ แต่ว่าคนกำลังจะตายนี้เขาต้องการจับมือกับลูกเขาเมียเขาพ่อเขาแม่เขา ผมเคยรักษาเด็กคนหนึ่งเป็นเด็กผู้หญิง เด็กสาวแกเป็นมะเร็งเม็ดเลือด รักษามาจนงอมแล้วมาวันหนึ่ง แกหนาวมาก ไม่สบาย ผมก็พูดกับแกว่า เออ! หมอจะให้อยู่โรงพยาบาล เด็กเขาบอกว่าคุณหมอมอย่าให้หนูอยู่โรงพยาบาลเลย เวลาหนูไม่สบายมากนี้ไม่มีคนมาช่วย ถ้าหนูอยู่บ้านเวลาไม่สบายแม่มักรอดหนูไว้ เห็นไหมการที่มีคนกอด การที่มีคนพูดเพราะๆ การที่มีคนแตะตัวต้องตัวอย่างนี้ มันมีความสำคัญตรงนี้เองผมคิดว่าเป็นเรื่องหนึ่งที่ต้องพัฒนาขึ้นการตายอย่างมีคุณภาพเป็นเรื่องใหญ่มาก ทั้งจะช่วยประหยัดไปมากมายขณะนี้ เราสูญเสียค่าใช้จ่ายเรื่องสุขภาพ ปีนี้ประมาณ 300,000 ล้านบาท แล้วเราที่เสียโดยไม่จำเป็นเป็นหมื่นๆ ล้าน หรือเป็นแสนล้าน เสียไปโดยไม่จำเป็น และได้ผลไม่คุ้มค่า

ประการที่ 7 การรับรองคุณภาพยาสมุนไพร เมื่อเราจะสนับสนุนการใช้ยาสมุนไพรออกไปอย่างกว้างขวางทุกตำบลให้ยาสมุนไพรมาเป็นยาสามัญประจำบ้าน คงจะคิดถึงคุณภาพของยาสมุนไพร มีารขึ้นหรือไม่ เสียหรือไม่ การที่จะพัฒนาตรงนี้ขึ้นมา ทางราชการจะต้องช่วย ตรงนี้จะทำอย่างไร

ประการที่ 8 การวิจัย รวบรวมองค์ความรู้ การแพทย์แผนไทยหรือการแพทย์พื้นบ้าน ที่ต้องรีบทำ เพราะมันอยู่ในตัวคน มันอยู่ในคนเฒ่าคนแก่ ถ้าท่านเหล่านั้นตายไปแล้วมันจะสูญไปด้วย เวลาความรู้ที่ว่า ภูมิปัญญา มันสูญไปเลย มันก็เหมือนการสูญพันธุ์ของต้นไม้ของสัตว์ มันสูญสิ้นไปเลย

ไม่มีอีกแล้ว เพราะฉะนั้นจำเป็นจะต้องทำรีบด่วน กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยฯ ต้องหาวิธีอย่างไร จะให้มีการสำรวจ รวบรวมทั้งประเทศอย่างรีบด่วน ถ้าไม่อย่างนั้นจะสูญจริง ๆ ต้องรีบทำ มีทำกันบ้างแล้ว อย่างเช่นที่ ดร. ยิ่งยง เทาประเสริฐทำที่สถาบันราชภัฏเชียงราย แต่ผมว่าจะต้องทำมากกว่านี้ เพราะจะสูญต้องรีบไปเอามาให้หมด ทุกชุมชน ทุกหน ทุกแห่ง ที่มีความรู้ ต้องรีบไปรวบรวมไว้ เพราะฉะนั้น การที่มีวิชาการ การแพทย์แผนไทย เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยต่างๆ นี่จำเป็น เพื่อได้เป็นกำลังในการไปสำรวจ ไปวิจัย สิ่งเหล่านี้

ประการที่ 9 การวิจัยผลการใช้ยาสมุนไพร ต้องทำโดยการวิจัยผล วิจัยอย่างที่บ้าน ช่างบ้าน ใช้ ไม่ใช่ไปวิจัยสกัดตัวนั้นตัวนี้จะได้ออกมาอย่างนั้น ชาวบ้านใช้อยู่แล้วก็ไปวิจัยดูว่าชาวบ้านใช้ได้ผลหรือไม่ได้ผล เราได้ยินเรื่องต่างๆ เช่น วิจัยเรื่องพญายอ รักษาโรคเรื้อรัง เพราะเริ่มมีที่ปากก็มียอวิยะเพศก็มี คนในที่นี้ 10% จะมีเริ่มที่อวิยะเพศ 3-4 เดือนมันจะเป็นครั้งแรกหนึ่ง จะขึ้นมาแล้วก็หายไป พอภูมิคุ้มกันหมดก็จะขึ้นมาอีก ซึ่งยาฝรั่งก็แพงมาก ชื่ออะไซโครเวีย (Acyclovir) เขาไปวิจัยพบว่าครีมพญายอดีกว่ายาฝรั่งที่ดีที่สุดอีก วิจัยเทียบกันมาแล้ว เป็นต้น น้ำผึ้งที่เรารู้จักใช้รักษาแผลชะงัดมาก ที่จริงมีการวิจัยแล้ว เอาเชื้อแบคทีเรียทุกชนิด หยดลงไปบนน้ำผึ้ง ตายหมดเกลี้ยงไม่เหลือเลย มันฆ่าเชื้อ ฉะนั้นรักษาแผลชะงัด ผมเองมีประสบการณ์ส่วนตัว คนขับรถผมเป็นคนอีสาน วันหนึ่งเขามาลาว่าจะกลับไปบ้าน ยายเขาป่วยกะทันหัน เป็นแผลถึงกระดูกเลย รักษาอย่างไรก็ไม่หาย เขาจะไปงานศพยายเขา ยายเขาตายแน่ ผมก็ให้น้ำผึ้งไป 2 ขวด ให้เอาไปด้วย เขากลับมาบอกว่ายายไม่ตาย ยายหายเพราะมันชะงัดมาก น้ำผึ้งนี้รักษาแผล แผลมะเร็ง แผลเรื้อรังต่างๆ ที่บ้านผมมีสุนัขอยู่ตัวหนึ่งมันกัดกัน นิ้วมันเน่าเลยพาไปหาสัตวแพทย์เขาจะตัดมัน ลูกผมเด็ก ๆ ไม่ให้ตัด กลับมาผมเลยรักษาเอง ผมเอาถุงพลาสติกใส่น้ำผึ้ง หุ้มแล้วเอาเชือกผูกให้มันแช่น้ำผึ้ง หายวันหายคืน ไม่ต้องตัด นอกจากนี้เราได้ยินอย่างอื่นอีกเช่น เพชรสังฆาต รักษาโรคผิวหนัง ชะงัดมาก แล้วรักษาอย่างเดียว ด้วยยาไทยโดยมากจะบอกตัวยารักษาโรค แต่เพชรสังฆาตนี้ตัวเดียวเลย รักษาโรคผิวหนัง อย่างนี้เอามาวิจัยกัน แผนปัจจุบันเอามาวิจัย จะจริงหรือไม่จริง ถ้าจริงลองนึกสภาพว่าจะประหยัด การผ่าตัด ประหยัดอะไรไปเท่าไร เพราะคนทุกบ้านจะเป็นโรคผิวหนัง จะประหยัดการผ่าตัด ประหยัดอีกหลายอย่าง อะไรต่อมิอะไรอีกมาก อย่างนี้วิจัยหมด ชาวบ้านมีอะไรดีก็วิจัย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยฯต้องไปจัดการให้แพทย์แผนปัจจุบันมาวิจัย ไปขอทุน ตั้งทุน งบประมาณวิจัย ส่งเสริมให้ทำการวิจัยให้ได้ เพื่อจะพิสูจน์กัน แล้วก็เจอของดีๆ อีกมาก

ประการที่ 10 วิจัยเพื่อพัฒนาเป็นยาแผนปัจจุบัน เป็นเรื่องใหญ่ท้าทาย ต้องลงทุนมาก ขณะนี้ประเทศจีนมียาพื้นบ้านที่ชาวบ้านใช้รักษามาลาเรียใช้มาเป็นพันปีแล้ว เรียกว่า ชิงเฮาซู ส่วนแผนปัจจุบันจะจนตรอกไปเรื่อยๆ ใช้อย่างไรใหม่ๆ เดี่ยวมาลาเรียเกิดต้านทานยานั้น ยานี้ก็ใช้ไม่ได้ อีกแล้ว แล้วก็แพงขึ้นเรื่อยๆ องค์การอนามัยโลกก็กล่มหมด มันต้านทานต่อยาทุกชนิด คนตายกันเป็นเบือ พอได้ไปพบชิงเฮาซู ของจีนว่ามาลาเรียได้จริง ขณะนี้พัฒนาเป็นยาแผนปัจจุบันแล้ว สถาบันที่ทำเรื่องนี้ ปีนี้ในเดือนนี้มกราคมจะเข้ามารับพระราชทานรางวัลเจ้าฟ้ามหิดล ซึ่งเหมือนโนเบลไพรซ์ทางการแพทย์ของประเทศไทย เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ที่เชื่อมโยงกับเรื่องที่ 10 เมื่อไปวิจัยอะไรได้ผล

และดูมันแปลกกว่าของคนอื่น รีบกลับมาดูว่าสารอะไร อยู่ในนั้นเป็นของใหม่อะไร อะไรพัฒนาเป็นยา แต่ตรงนี้ทำอะไรได้ยาก ต้องลงทุน เพราะฉะนั้นกรมพัฒนาฯ ก็ต้องทำ มีกรมขึ้นมาทั้งที่ต้องทำเรื่องยากๆ ที่จำเป็น เป็นเรื่องนโยบายรัฐบาลต้องทุ่มเท แต่ถ้าไปคู้ยเขี่ยหากินเองทำไม่ได้ ทำเรื่องยากๆ อย่างนี้ไม่ได้ เพราะมันอาจจะทุ่มเงินเป็น 100 ล้าน ที่จะวิจัยเรื่องนั้นๆ ให้ออกมาให้ได้

ประการที่ 11 เรื่องระบบการผลิตบุคลากร เป็นเรื่องทบทวน วิจัยว่าขณะนี้ว่าเป็นอย่างไร จะทำให้ดี จะทำอะไร ทำระบบการผลิตบุคลากร เกี่ยวกับการแพทย์ เกษตรกรไทย จะทำอะไร สนับสนุนอย่างไร คุณทักษิณก็เป็นคนกล้าที่จะทำเรื่องนั้นเรื่องนี้เป็นคนใจกล้าที่จะกล้าทุ่มห้าหมื่นล้าน แสนล้านตรงนั้น สามแสนล้าน นี่แหละกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยฯ ที่เป็นเรื่องใหญ่จะต้องทำให้ครบวงจร นอกจากได้เรื่องสุขภาพแล้วยังได้เศรษฐกิจมหัพสาร เพราะฉะนั้นผมคิดว่ากรมการแพทย์ แผนไทยต้องทำตรงนี้ นโยบายแผนและยุทธศาสตร์ทั้งหมดให้ครบวงจร เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่มากแล้ว จะทุ่มกัน ไปทำลายนายกเลย เพราะนายกชอบการทำลาย จะทุ่มเท่าไร ห้าหมื่นล้านหรือเท่าไรมันจะ ได้กำไรคืนอีก จะได้กำไรมากกว่านั้นมาก

ข้อสุดท้าย ประการที่ 12 คือ การผลิตเพื่อการส่งออก มีคนไปสำรวจตลาดสมุนไพรใน อเมริกา ในญี่ปุ่น ในยุโรป เขาบอกว่าตลาดไม่มีสิ้นสุด ไปดูแล้วจัดการให้ดี จะขายในรูปแบบไหน จะปลูก อย่างไร จะทำอะไร พวกนี้จะมีการใช้อย่างมหัพสาร รวมทั้งหมดแล้ว การแพทย์แผนวัฒนธรรมของเรานี้ จะทำให้เราแข็งแรงและทำให้เรามีศีลธรรมมากขึ้น จะทำให้สิ่งแวดล้อมเราดีขึ้น เพราะการปลูก จะทำให้ สุขภาพของคนไทยดีขึ้น เศรษฐกิจหลุดพ้นจากหายนะ เศรษฐกิจจะกลายเป็นบวกเลย จากเรื่องนี้ เรื่องเดียว อย่างนั้นกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยฯ หนีไม่พ้น ถ้ามีกรมฯ มาทั้งที่แล้วไม่คิดเรื่องใหญ่ แล้วมีทำไม มาเพื่อทำนโยบาย มาเพื่อทำยุทธศาสตร์ใหม่ที่จะเดินเรื่องนี้

เพราะฉะนั้นที่ผมมาพูดไปทั้งหมดนี้ ผมมิได้มีความรู้อะไร พูดแบบลูกทุ่งเท่าที่เห็นเห็นมา ไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญอะไรในเรื่องนี้ ผมเชื่อว่าเป็นเรื่องใหญ่มาก อยากเห็นการทำเรื่องนี้อย่างจริงจัง ทั้งระบบจริงๆ มันช้านานมาก เราเคยไปเห็นประเทศอื่น นานมากผมไปศรีลังกาตั้งเกือบ 30 ปี เขามี รัฐบาลว่าด้วยการแพทย์พื้นบ้านของศรีลังกา เมืองจีนเรารู้ ผมเคยไปมองโกเลีย ไปเกาหลี เราก็กเห็น มันเป็นนโยบายของชาติทั้งสิ้น เรื่องของเราปล่อยให้คู้ยเขี่ยหากินเอง มาเรื่อย คู้ยเขี่ยหากินอีก ทำลายอีก แต่ว่าขณะนี้ความเข้าใจนั้นมีความขึ้น ต้องมีกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยฯ มาเป็นเครื่องมือทำงาน กันแล้ว เพราะฉะนั้นกรมต้องทำนโยบาย อย่าทำแต่ทางเทคนิค การจะทำอะไร ให้เกิดผลทั่วประเทศ นั้น จะต้องทำนโยบาย เพราะนโยบายจะกระทบหมดทั้งทางดีและไม่ดี ถ้าทางเทคนิคมันทำบางเรื่อง ไม่ก็คนก็อยู่กับตัวเองเท่านั้น เรื่อง นโยบายจำเป็น ที่พูดมาทั้งหมดนี้ ด้วยความเห็นคุณค่า ขอบขอบคุณมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่เข้ามาสนใจ ในเรื่องนี้ ผมคิดและอยากเห็นมหาวิทยาลัยอื่นๆ ด้วย เข้ามาทำเรื่องวัฒนธรรมที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนา แล้วสัมมนาพัฒนา การพัฒนาที่ถูกต่อนั้น ต้อง เอาวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานของการพัฒนา เอาศาสนาธรรม เป็นยอด คือ เข้าสู่ความดี ฉะนั้นต้องมี โครงสร้างของสัมมาพัฒนา โครงสร้างของสัมมาพัฒนา คือ มีฐานอยู่ในวัฒนธรรม แล้วกรมพัฒนา การแพทย์แผนไทยฯ ก็เป็นวัฒนธรรมไทยจึงอยู่ในฐานของสัมมาทิฐิ หรือสัมมาพัฒนา ขอบขอบคุณครับ